

Leena Krohn

SLEPO OKNO

prevedla
Julija Potrč

Oko počiva, kadar je uprto v daljavo, in nič ni bolj oddaljeno od neba. Ko lenobno plavam na hrbtu, kar počnem večino svojih dni, gledam skozi okroglo strešno okno proti nebu visoko nad sabo in nepremičnim kosmom oblakov, ki so na las podobni tistim iz zadnjega poletja mojega otroštva. A naj jih gledam še tako dolgo, se nikamor ne premaknejo in ne razblinijo.

Moja komora za lebdenje je v drugem nadstropju petnadstropne stanovanjske hiše, zato tam nikakor ne bi smelo biti strešnega okna. Da ga kljub temu imam, se moram zahvaliti iluzionistični umetnici Mimi Marton, ki se z varanjem očesa ukvarja poklicno. Mimi Marton se zaveda, da je oko dokaj enostavno prevarati in da si človeško oko celo želi, da bi bilo prevarano. Bolj ko je prevara dovršena, tem bolj zadovoljno je oko.

Ko sem umetnici naročil, naj nekaj naslika v mojo komoro za lebdenje, nama je bilo obema povsem jasno, da bo naslikala prav strešno okno. Za tovrstna naročila uporablja klasično tehniko *di sotto in sù*. Delo je trajalo dva meseca in med tem časom se nisem mogel namakati, toda potrpežljivost se je obrestovala: Mimi Marton se je posrečilo, da je iz moje tesne komore pričarala prostrano dvorano s kupolasto streho.

Bistvo je v navidezni globini, v perspektivi in v bežišču. Mimi Marton zna pogled pripraviti do tega, da se usmeri v daljavo. Takšno iluzijo bi bilo mogoče ustvariti tudi z lasersko svetlobo in s posebnimi digitalnimi učinki, toda osebno sem večji pristaš pristnega ročnega dela.

Po zaključenem študiju na Akademiji za umetnost se je Mimi na svojem področju dolga leta specializirala sama. Preučevala je dela Andree Mantegne in Melozzoja da Forlina. Utaborila se je v katedralah in palačah, na primer v parmski stolnici in v jezuitski cerkvi na Dunaju, kjer je kupoli optično globino pridal Andrea Pozzo. Dolge tedne je preživela zadovoljno nameščena v palači Barberini in v Cameri degli Sposi v Mantovi.

Mimi Marton sprejema naročila za poslikave od podjetij in posameznikov. Poleg manjših del in oglasnih slik zna ponarediti (to je glagol, ki ga sama uporablja za svojo dejavnost) tudi vrata, notranje in zunanje stene, fasade, hodnike in stopnišča, ograje, zidove in celo skale. Na opečnati steni zna ustvariti okno, skozi katero lahko poškilimo na nočno uličico v velikem mestu ali na peščeno plažo, obžarjeno v poletni vročini. Na vrata nariše priprta vrata, skozi katera se odstira pogled v naslednjo sobo, v tej so znova priprta vrata, ki vodijo v tretjo sobo, tam pa najdemo okno s pogledom na vrt in odprta vrtna vratca. Na zid nariše tunel, skozi katerega se vidi oddaljeno dolino. Narisati zna stopnice, ki vodijo v neobstoječe zgornje nadstropje. Na zadnjo fasado hiše nariše ulico, ki nas popelje v neznani del mesta, v nove mestne četrti.

▪ 6 Tudi na mize in sobno pohištvo riše stvaritve, s katerimi prevara oko: ustvari na primer pismo ali razglednico, ki bi jo rad vsak prijel v roke in prebral ime naslovnika, nariše krožnik z lešnikom, ki ga skuša vsak pojesti, ali pa igralno karto, s katero bi se vsi radi igrali. Dobiva naročila za portrete, pri katerih v kot okvirja nariše pajčevino s pajkom ali kolono mravelj. Na portretu nekega upokojenega politkomisarja sedi na spodnjem robu okvirja mesarska muha. Videti je tako nezmotljivo pristna, da se človeku zazdi, da sliši njeno brenčanje. Ko je delo odkupil muzej, je muzejski varnostnik po muhi zamahnil s časopisom in izustil »fuj«.

Mimi Marton zna pred očmi pričarati pokrajino, ki je hkrati človeški obraz, oziroma človeški obraz, ki je tudi pokrajina. Obe podobi sta zajeti v eno sliko, vendar se med seboj izključujeta. Človek ju vidi le zaporedoma, nikoli istočasno. Enkrat vidiš reko, hribček in oddaljen gozd. Če pogled preusmeriš, se elementi spremenijo v dele človeškega obraza: hribček se spremeni v lice, gozd v lase, jezero v oko. Pogleda pravzaprav mogoče sploh ni treba preusmeriti, prizor samo zagledaš v novi luči.

Ko gledam Mimina dela, se spomnim optičnih prevar in večpomenskih slik, s katerimi sem se seznanil ob prebiranju učbenika psihologije v gimnaziji: zajec, ki je hkrati raca, vaza, ki jo z obeh strani zamejujeta obraza, ter ženska, ki je istočasno starka s kljukasto brado in brhka mladenka: »Moja žena in tašča.«

Na slikah Mimi Marton se pomeni skrivajo in razkrivajo, ugašajo in znova utrnejo, izginejo in zamenjajo. Je vse le optična pre-

vara, igra s človeškim zaznavanjem ter njegovimi danostmi in posebnostmi?

Mimi Marton je nekoč dejala: »Po mojem gre za veliko več kot to.«

»Res, za kaj pa potem gre?« sem jo vprašal.

»Gre za to, da je resničnost slika resničnosti,« je odgovorila.

ZAKAJ LEBDIM NA VODI

Komora za lebdenje je plastičen oziroma jeklen tank, po navadi le za spoznanje večji od navadne kopalne kadi. Moja komora izjemoma spada v velikostni razred manjše sobe. Voda v komori je nasičena z grenko soljo, imenovano tudi epsomska sol, njena temperatura se giblje okoli 35 stopinj Celzija. Grenka sol vsebuje kalcij, magnezij, ogljik in kisik.

• 8 Veliko ljudi me je že vprašalo, zakaj hočem lebdeti v vodi. Večina jih misli, da je v komori preživeti čas zgolj lenarjenje in drag način zabijanja časa. Ne bo držalo! Komora za lebdenje je izjemno primerna za miselno delo. S komoro lahko vsak izboljša svoje rezultate, vendar mene tekmovanja in hitro učenje ne zanimajo več.

Kar se mene tiče, so časi stremljenja po uspehih mimo, toda misli se mi v komori vseeno zbistrijo. Med lebdenjem se namreč možganski valovi upočasnijo na nižjo frekvenco: na alfo, theto ali celo delto. Posledično se okrepi imunski sistem, izboljša se krvni obtok in zniža krvni pritisk. Prav zaradi povišanega krvnega pritiska sem na predlog zdravnika svoje bivše žene poskusil z lebdenjem v vodi. Že po nekaj obiskih se mi je počutje izboljšalo. Če povem preprosto: med lebdenjem se počutim mlajšega. Poleg tega se pozitivni učinki lebdenja na zdravje seštevajo.

Na začetku sem komoro obiskoval le dvakrat na mesec, toda kmalu se je število mojih obiskov tako povečalo, da sem ob koncu pomladi lebdel na vodi že štirikrat ali petkrat na teden. V tistih dneh, ko nisem obiskal komore, sem se začel počutiti čudno, pravzaprav že kar slabo.

Z lebdenjem v vodi se lahko človek znebi mnogih odvisnosti, na primer kajenja, alkoholizma ali odvisnosti od seksa, toda tudi lebdenje se lahko spremeni v odvisnost. V mojem primeru se je zgodilo prav to, vendar se svoje odvisnosti nisem poskušal rešiti. Le zakaj bi tudi se? V tako poznem življenjskem obdobju mi takšna odvisnost najbrž prinaša več koristi kot škode.

Ko sem začel resno razmišljati o nakupu lastne komore, sem se vnaprej temeljito pozanimal o stroških in jih primerjal. Namestitev komore za lebdenje v navadno stanovanje v bloku nikakor ni poceni zabava, pri moji višini prihodkov pa je strošek zares ogromen. A sanjam se nisem bil pripravljeno odreči. Dobil sem bančno posojilo, vendar sem se moral na sestankih stanovanjske skupnosti zelo dolgo pogajati, saj se je nekaj stanovalcev v nižjem nadstropju balo puščanja in so zato mojemu načrtu nasprotovali. Toda zdaj imam zasebno kad končno v lastnem domu. Je veliko večja od navadnih komor za lebdenje, saj sem jo dal vgraditi v nekdanjo spalnico, tako da je višina stropa normalna. V komori pogosto spim, tam je moj spanec najslajši, včasih pa si v vodi privoščim celo zajtrk ali večerjo. K prijetnemu počutju še posebej pripomore Mimino slepo okno. Zaradi njega sem dal v komoro namestiti tudi posebno osvetlavo, ki jo je mogoče zmanjšati ali ojačiti, in celo barvo svetlobe lahko spreminjam. Nikakor ne morem nehati občudovati svojega okna in pogosto me premaga spanec, ko ga gledam. In ko se zopet zbudim, je okno prva stvar, ki jo uzrem.

9 ■

Nikoli nisem maral družabnega življenja, tako da me samota v komori prav nič ne moti. Pravzaprav v kadi srečujem več ljudi, kot sem jih srečeval dolga leta pred tem. Del mojih obiskov sodi v običajen svet budnosti – to so znanci, sorodniki ali stranke, toda včasih se pri meni pomudijo tudi gostje, za katere pravzaprav ne vem, od kod prihajajo. Lebdenje me je še bolj ločilo od normalnega življenja drugih občanov in me popeljalo v nekakšno vegetativno stanje, ki na budno življenje spominja le v nekaterih pogledih.

V komori sem sklenil nova poznanstva in se znašel sredi dogodkov, ki ne sodijo v moje nekdanje življenje. Izkušnje iz komore za lebdenje so mi dokazale isto kot sanje: da možgani ne potrebujejo nujno zunanjih dražljajev, da ostanejo aktivni. Možgani znajo sami poskrbeti za popestritev in zabavo. Resničnost ni vedno deljena.

Še zadnji in najpomembnejši razlog za to, da rad lebdim na vodi, je povezan s težnostjo. Zavedati se morate namreč, da je lebdenje predvsem zmaga nad težnostjo. Človeka v komori za lebdenje lahko primerjamo z vesoljcem, ki na potovanju v vesolju uživa v breztežnostnem prostoru. Z lebdenjem podarimo vsaki mišici, notranjemu organu in celemu ubogemu telesu odmor pred tisto

neznano silo, ki nas sicer neusmiljeno in neprestano vleče proti železni srčiki sveta.

Kdor lebdi, se za nekaj časa poslovi od svojega telesa in celo od nekaterih svojih čutov. Zato menim, da lebdenje v slani vodi ne pomeni le vrnitve v tisti prostor, kjer smo bili pred rojstvom, temveč podobno kot vsa filozofija pomeni tudi vajo za smrt.

Ostanejo le misli in vid.

Na spletu sem objavil mali oglas, ki je v mojo komoro privabil številne stranke. Seveda je oglas nekoliko pretiran, toda to je konec koncev njegova naloga: NA VODI LEBDEČI FILOZOF ZA UGODNO CENO ODGOVARJA NA MANJ ALI BOLJ POMEMBNA VPRAŠANJA.

STRAHOPETEC

Na telovadbo hodi pet dni v tednu, je osemkrat na dan in njegov odstotek telesne maščobe znaša manj kot šest odstotkov. Po raztezanju sprednjih stegenskih mišic dela počepa deset minut brez odmora. Takoj po vajah za bicepse odhiti dvigovat uteži na klopi. Trebušnjakov z dodatnimi utežmi lahko naredi kar 60 zapored, pa ni niti malo zadihan. Redno jemlje kreatin, aminokislino in steroide, poživila po potrebi. Njegova mišična masa je zavidljiva.

»V mladosti sem vedno iskal pretepe,« mi je zaupal. »,Vedno je v polnem zagonu, so govorili ljudje. Že takrat so se me bali, zdaj se me bojijo še bolj. Pijančki in postopači mi ne morejo do živega.«

Ljudje se ga bojijo, toda marsikdo bi se smejal, če bi poznal njegovo skrivnost. Jaz sem izvedel zanjo, povedal mi jo je takoj na začetku, in to je bilo pogumno od njega. Kljub temu sem mu sam pri sebi nadel ime Strahopetec, saj se boji teme kot majhen otrok. Strahopetec je bil moja prva stranka. Na spletu je prebral moj mali oglas.

»Ali ste se me odločili obiskati zaradi strahu pred temo?« sem ga vprašal.

Strahopetec je prikimal, hkrati me je nezaupljivo premeril z očmi in prav gotovo mu ni bilo všeč, kar je videl. Ugotovil sem, da mi gre moški na živce, kar pravzaprav ni nič čudnega, ker se moj delež telesne maščobe giblje v območju 30 odstotkov. Občutek imam, da je Strahopetec že na pragu obžaloval svojo odločitev, vendar se kljub temu ni upal takoj obrniti in oditi.

»Ste že poskušali rešiti težavo?«

»Že vrsto let se trudim,« mi je odgovoril. »Hodil sem na masaže z aromaterapijo in cele tedne prebil na srečanjih psihodramske delavnice. Na akupresurne točke in čakre so mi usmerjali svetlobo sveč. Pet dni na teden sem ležal na analitikovem kavču in se udeležil kratkotrajne dinamične terapije. Imam magnetno vzmetnico in magnetne vložke za čevlje. Na umetnostni terapiji sem s prsti naslikal pet avtoportretov.«

»Pa vam nič od tega ni pomagalo?« sem vprašal.

»Ne. Ko začne padati mrak, se me poloti strah.«

»In kaj naredite takrat?«

»Prižgem vse luči in jih pustim prižgane, tudi ko spim. Če sem kdaj prisiljen odpotovati na podeželje, vedno poskrbim za to, da sem v mestu pred nočjo. Tukaj imamo vsaj cestne svetilke in izložbe.«

»Zakaj menite, da bi vam obiski pri meni lahko koristili? Večina ljudi bi rekla, da je strah psihološki problem, ne filozofski.«

»Saj tudi sam nisem prepričan, da mi bodo. Vaš oglas sem opazil na spletu in sem prišel iz radovednosti, ker še nikoli nisem videl lebdečega filozofa. Pa kakšnega drugega tudi ne,« je dodal po krajšem premisleku.

▪ 12 »Zelo pametno ste ravnali, ker ste se obrnili name. Povsem upravičeno vas je strah teme,« sem rekel in si pri tem ogledoval svoje prste na nogi, ki so se dvigovali iz raztopine, vsi zgubani in prevlečeni s soljo. »V temi se dogajajo čudne stvari, ki jih ni mogoče pojasniti. Čisto prav imate, da se bojite teme. Takšen strah je pameten in koristen.«

»Zakaj to govorite? Vsi ostali so mi zagotavljali, da je ravno obratno.«

Videti je bil resnično osupel.

»Ostali se motijo, ne poslušajte jih. Tudi njih je strah in ta strah bi radi razumsko razložili in ga tako odgnali. Pa se jim ne posreči. Noč je na oni strani razuma, njeno jedro je groza, njena mera neskončnost. Če vas ne bi bilo strah, noč ne bi bila nič manj strašna, nasprotno. Ko se človek boji, so njegovi čuti na preži. Oči ima široko odprte, da bolje razloči obrise na robovih vidnega polja. Pripravljen se je braniti, pobegniti, in če je treba, tudi napasti. Prvobitni strah vsakomur koristi v najtemnejših trenutkih noči. Kar bojte se, to vam lahko reši življenje!«

»Ali vseeno malo ne pretiravate ...« je tiho rekel.

»Ponoči nadzor odpove,« sem nadaljeval. »V najtemnejših urah ne moremo nadzorovati samih sebe ali svoje okolice. Noč je polna temne energije in smrtne nevarnosti. Človeku se takrat motajo po glavi še posebno zle misli, proti jutru se okrepijo obsedenosti in preganjavice. Kot je znano, se v temi zgodi največ vlomov, posilstev in umorov, ljudje pa prav ponoči pogosteje umrejo tudi iz

naravnih razlogov. V okrilju noči podgane glodajo cevi. Iz odtočnih kanalov se dvignejo čudne žuželke s človeškimi obrazi. Nočne more dobijo fizično obliko, duhovi in demoni, inkubusi in sukube pa med polnočjo in jutrom nastavljajo v sobe pasti.«

»Zdaj pa dovolj!« Strahopetec se je napol dvignil iz naslanjača. »Kakšne čudne stvari govorite! In na čem sploh temeljijo vaši podatki, če smem vprašati?«

»Po drugi strani,« sem nadaljeval, ne da bi se pustil zmesti, »se pošteno motite, ker se bojite teme. Zakaj bi se bali nečesa, kar je osnovno stanje vsega obstoječega, iz česar se vse rodi in kamor se vse povrne in izgine? Kdor se boji noči, se boji lastne duše. Noč vidite kot grob, toda noč je tudi maternica, začetek vsega bivajočega, tam se groza spremeni v umirjenost, tam so strasti izpolnjene, tam se nočna mora spremeni v sladke sanje.«

Govoril sem tako lepo in prijetno, da so se mi začele oči zapirati in se je govor upočasnil.

»Komur je dano ... okusiti ... nirvano ... noči ... ta ne mara ... več za ... breme sonca ...«

Ko sem se zbudil, Strahopetca ni bilo več.

MAR BOSTA OSTALA PEPEL LE IN ZMEDA?

▪ 14

Neke noči sem spoznal gospoda, ki so mi ga predstavili kot tri-okega. Na videz je bil podoben čisto navadnemu moškemu, tako da nisem mogel razumeti, zakaj si je pridobil tak vzdevek, pa tudi tega ne, iz kakšnega razloga naj bi se prav jaz seznanil z njim. Na moškem namreč nisem opazil kaj več od dveh običajnih oči, poleg tega je stal pred mano v neki tuji sobi, deloval je zdolgočasen in pasiven, ni se poskušal pogovarjati z mano. Šele ko sem si novega znanca natančneje ogledal, sem razumel njegov vzdevek. Iznenada se je namreč na njegovem vratu, ne čisto na sredini, zares odprlo tretje oko. Bilo je okroglo in ni preveč spominjalo na človeško oko, bolj je bilo podobno ptičjemu očesu – ne le zaradi okroglosti, temveč tudi zaradi tretje veke in čuječnosti.

Takoj ko se je odprlo tretje oko, sem tudi sam odprl oči v temo komore za lebdenje. Odprtje tretjega očesa me je prestrašilo, da sem se zbudil in se kar nisem mogel načuditi, kako natančne in pravilne sanje sem imel. V budnem stanju sem razumel, zakaj sem spoznal natanko tega gospoda in zakaj so mi ga sanje pokazale. Nikakor se nisem mogel izogniti povezavi med odprtjem tretjega očesa in terapijo s tiroksinom, ki mi je bila ravno kar predpisana zaradi nezadostnega delovanja ščitnice. Kajti ščitnica je prav na tistem mestu na vratu, kjer se je pri moškem odprlo tretje oko. Ščitnica proizvaja tiroksin, ki spodbuja in pospešuje vse življenjske funkcije – od tod ptičja čuječnost očesa.

Istočasno se je v globinah mojega živčevja in med povezavami živčnih celic zgodilo nekaj, čemur pravimo priklic v spomin. Sanje o triokem gospodu so me spomnile na neke druge sanje, ki so prav tako povezane z boleznijo. Moja mama je pri osemdesetih letih zbolela za levkemijo in za posledicami te bolezni umrla. Že prvo noč v bolnišnici se ji je sanjalo nekaj, zaradi česar se je vpijoč zbudila. Ko jo je sestra prišla vprašat, kaj je narobe, ji je mama razlagala o morastih sanjah. V sanjah so se poljski vojaki borili na pokopališču ob cerkvi in utrpeli poraz do zadnjega moža. Mor-

da je šlo za staro pokopališče nasproti bolnišnice, na drugi strani ceste, kjer so že počivali očetovi in babičini ostanki in kjer se bo kmalu znašel tudi materin pepel. Po teh sanjah je živela še 12 dni.

Toda zakaj se je materi sanjalo o vojakih, in to prav o poljskih vojakih? Poljska je bila zanjo neznana dežela. Sicer je res prebrala dela poljskih avtorjev, na primer Pepel in diamant, toda Poljske ni nikoli obiskala in tudi med njenimi znanci ni bilo Poljakov. Nikakor se ne morem zadovoljiti z odgovorom, da se nam v sanjah prikaže marsikaj čudnega in nedoslednega ter da je iskanje vzrokov za sanje nesmiselno in celo nekoliko smešno početje. Šele v komori za lebdenje, leta po materini smrti, ko sem sam sanjal o triokem moškem, sem se spomnil njenih sanj in hkrati razumel njihov pomen in notranjo logiko.

Spomnil sem se tudi odlomka iz Pepela in diamanta, ki mi ga je mama nekoč prebrala na glas: »Mar bosta ostala pepel le in zmeda, ki ju bo odnesel vseuničujoči vihar? Ali pa morda na dnu spod pepela zažari diamant, svetel kakor zvezda jutranjica večne zmage?«

Doumel sem, da se je moji za levkemijo oboleli materi sanjalo prav o poljskih vojakih in njihovem porazu, ker je poljska zastava rdeča in bela, kot so rdeče in bele krvne celice.

* Odlomek iz pesmi Cypriana Kamila Norwida, vključene v roman Pepel in diamant Jerzyja Andrzejewskega. Prevedel France Vodnik, CZ, Ljubljana, 1988, str. 33. [Vse opombe so prevajalkine.]

DICTY IN DOGGING

»Človeštvo, socialna ameba! Homo sapiens, zajedavec planeta! Kdor sebe preveč ceni, je na moč podoben Dictyosteliumu discoideumu,« trdi moj prijatelj Gaard.

• 16 Gaard je moj najboljši prijatelj in pogosto imam občutek, da tudi edini. Skupaj sva hodila v šolo, v paralelko, in se iste pomladi vpisala na univerzo. Nobeden od naju ni hodil zvečer v disko, ali na šolske izlete, ali k verouku, poleg tega sva bila oba slaba v vseh športih. Zaradi odrinjenosti na rob sva se med gimnazijo zblížala, toda na Gaardovo razočaranje sem se vpisal na študij filozofije – vede, ki je ni nikoli pretirano cenil.

On je študiral biologijo in se seznanil z Dictyosteliumom discoideumom oziroma Dictyjem, kot je ljubkovalno poimenoval to neskončno majhno bitjece. Dictyja preučuje že več desetletij. To je zajedavec, ki po Gaardovem žalostnem mnenju ve o bistvenih stvareh v življenju toliko kot človek: ve, kdaj se spleča sodelovati in kdaj izkoristiti prednosti, ne da bi mu bilo treba v to karkoli vložiti. Od takrat je Gaard začel o človeštvu razmišljati kot o več-celičnem organizmu.

»Svet mikroorganizmov nas lahko veliko nauči o naši družbi in o razvoju socialnega obnašanja,« pravi Gaard. »Razum je povsod tam, kjer je življenje. Treba je le poznati pravila igre. Si vedel, da odvisnosti med celicami spominjajo na medčloveške odnose? V obeh svetovih se najdejo primeri izdaje in primeri nesebičnosti.«

Gaarda skrbi zame, kar je sicer nepotrebno, a vseeno ganljivo. Po njegovem mnenju bi se morali ravno zdaj, ko se osnovne življenjske razmere spreminjajo in ko bo običajnost kmalu postala le še spomin, okleniti tistega, čemur še lahko rečemo normalno.

»Pričakoval bi normalno obnašanje,« je potarnal Gaard, »zlasti od razmišljujočega človeka, kar najbrž si, če se že imaš za filozofa. Dejstvo, da sprejemaš ljudi med lebdenjem v vodi, je neumno, če ne že kar naravnost neokusno. Sploh pa ne razumem, zakaj tvoje stranke pristajajo na kaj takšnega.«

Ne vem, ali je Gaard ravno najboljši človek za podajanje kritik, saj njegovih navad prav gotovo ne bi vsi imeli za normalne. Kolikor vem, je vedno živel sam in ni bil nikoli v zvezi. Čez teden se dobro počuti v družbi dictyjev, čez konec tedna pa se s svojim hibridom za dve osebi zapelje na določeno parkirišče na obrobju mesta, ki je znano kot kraj za dogging. Tam se zbirajo doggerji, ki se med seboj ne poznajo, le vnaprej po spletu določijo čas in kraj srečanja, iz čisto določenega namena. Njihovo početje je javno; vsi udeleženci in mimoidoči lahko brezplačno spremljajo dogajanje. Če ostanejo brez občinstva, so doggerji razočarani. Gaard nekaj časa hodi med parkiranimi avtomobili, dokler v bližini kakšnega vozila ne opazi značilnega gibanja. Nato pohiti tja in se pridruži skupinici osamljenih moških – večinoma gre za moške –, ki so se zbrali, da bi opazovali spolno občevanje neznanega para. Ne da bi poškilili drug proti drugemu, se tihi in brezimni moški osredotočajo na svoje poželenje in črpajo užitek iz čutnih naslad dveh neznancev.

17 ■

Parkirišče meji na park, kjer v najbolj oddaljenem koticu v senci visokih topolov stoji dolga lesena klopca brez hrbtnega naslonjala. Klopca ni namenjena počitku utrujenih nog, temveč bičanju oziroma tepežu. Ob poletnih večerih v parku prirejajo zabave, na katerih se dogaja tudi to, in kolikor vem, je Gaard na njih redni obiskovalec. Ne vem, ali se jih udeležuje v vlogi opazovalca, bičarja ali prebičanega ali pa je morda na vsaki zabavi v drugačni vlogi. Nekoč sem ga poskušal o tem povprašati, a mi je odvrnil: »Vedno ne moreš izbirati.«

Po zabavi za več dni izgine in takrat zanj skrbi mene. Vem, kdaj se v njem zbudi ta potreba, saj preden izgine, zmeraj postane nemiren in uporabi frazo, ki je nisem nikoli povsem razumel.

»Metabolizem se mi spreminja,« reče.

»Pa ne že spet?« zavzdihnem.

Nimam srca, da bi ga zaradi teh žalostnih radosti obsojal, čeprav bi jih sam lahko označil za ničvredne in bedne – in takšne se mi tudi zdijo (kar je, seveda, moja pravica) – v nasprotju denimo z mnenjem profesorja praktične filozofije na naši univerzi, ki se med predavanji navdušuje nad razuzdanostmi markiza de Sada.

Gaardu in tudi samemu sebi sem zastavil vprašanje, kako naj se ljudje obnašajo normalno, če so časi nenormalni. Poleg tega lahko

naštejem veliko razlogov, zakaj se je dobro zadrževati v zaprtih prostorih, sploh pa kopanje ne bi smelo biti vprašljivo niti z vidika družbenega razvoja. Toda Gaard uporablja za moj način življenja besedno zvezo, ki je bila za časa moje mladosti veliko pogostejša, kot je sedaj, bila je že skoraj modna: »Beg pred resničnostjo, eskapizem,« reče.

Resničnost? Kaj sploh je resničnost? Ta pojem danes ne obstaja več, ga opomnim. Sploh pa ima človek v mojih letih pravico biti eskapist. Danes smo vsi neke vrste eskapisti, vsak na svoj način: jaz tako, Gaard drugače. Za primer vzemimo mojo hčerko, ki domala živi v Izmišljijiški deželi. Tam veliko njenih znancev sploh ni podobnih ljudem in vse je izključno in edino tisto, kar je videti. Njeni znanci so roboti, zajci, dobre vile, pošasti ali različna bitja, ki spadajo med križance teh vrst in imajo nepojmljiva imena, na primer Xerox, Miss Coke Supply ali Gimme Lockjaw. Poleg tega se v tem mestu vsi poskušajo čim več zadrževati v notranjih prostorih (z izjemo doggerjev), ker je zunaj smrtno nevarno. Nihče od meščanov, pa naj bo normalen ali ne, se ne sprehaja za zabavo po mestu in celo svojih polnoletnih otrok ne bi pustil samih na ulice, ki jih obvladuje tolpa Šestil, oprezujoč za svojim plenom. Vsi vejo, da imajo člani tolpe električne paralizatorje, nože metuljčke in plamenomete. Za vsak umor dobijo dodatne točke in bone za hrano, poleg tega se povzpnejo v hierarhiji. Sploh pa se na prostem v nobenem primeru ni priporočljivo zadrževati več kot šest ur na dan. Radioaktivne padavine, strupeni delci, ionski oblaki ... lahko še kdo sledi vsemu temu?

»Dragi Gaard,« mu rečem, »dokler si svojo resničnost lahko vsaj malo izbiramo, to tudi delamo. Vsak bi se rad izognil ali celo izločil tisto absurdnost, ki nam je skupna in jo imamo zato za edino pravo resničnost. To je naša pravica in vse pogostejše že kar naša dolžnost. Bodimo torej eskapisti, vsak po svoje!«

Ostal sem v komori, lebdeč na vodi. Spim in bedim, razmišljam in sanjarim. Ko bo led v mestnih pristaniščih postal črn in bo začel pokati in ko bodo petke ženskih salonarjev začele udarjati po sušečih se tlakovcih, tega ne bom slišal. Ko se bo vročinski val ustavil nad finančnimi uradi sredi mesta in se bodo analitiki slekli do srajc z dolgimi rokavi, se ne bom potil. Ko bo pozimi snežna nevihta divjala po mestnih trgih in bodo parkirani avtomobili iz-

ginili pod snežnimi zameti, vlaki pa se bodo zataknili na kretnicah, bo voda pod mano še vedno topla kot solzica.

Do moje komore prinese le pozvanjanje stolnih zvonov. Slišim, kako zvonijo jutranjico, in slišim opoldansko zvonjenje. Slišim jasno in razločno udarjanje ob večernem zvonjenju, še večkrat pa ujamem tone mrliškega zvonjenja, njihove votle udarce in visoke resonančne tone. Mrliško zvonjenje je v našem mestu pogosto na vrsti. Ne vem, kako to, a čeprav je voda v moji kadi zelo nizka, se mi zdi, kot da bi donenje prihajajo nekje od spodaj. Odmeva kot zvon v globini reke Odense ali kot zvonjenje v morskem grobu, nad katerim lahko lebdi moje težko in brezoblično telo kot cvet morske alge.

Ko je šolski svetovalec moje sošolce in sošolke vprašal, kaj bi radi počeli v življenju, so mu mnogi odvrnili: »Najpomembneje je, da bom lahko delal z ljudmi.« Jaz sem molčal, a mislil sem si: najpomembneje je, da mi ne bo treba delati z ljudmi.

▪ 20

Čeprav nisem bil lep otrok, sem pogosto postaval na hodniku svojega otroškega doma pred visokim stenskim ogledalom. V njem sem si ogledoval svojo podobo in podobo doma, obe zrcalno obrnjeni. Ogledalo me je varalo in učilo. Naučilo me je, da sta videz in obstoj dve različni stvari in da sem nekaj drugega kot to, kar vidim. Ogledalo ni pokazalo pravega mene, tako sem razmišljal. Klicali so me otrok in videti sem bil kot otrok, toda vedel sem, da to nisem. Tisto, kar sem bil, ni imelo nobene povezave s starostjo, imenom ali zunanjim videzom. Nekaj v meni, česar nisem mogel videti, je bilo vedno isto in večno. Tistega ogledalo ni moglo pokazati, pa tudi v nasprotnem primeru bi se pri meni videla samo praznina.

Že zgodaj sem prišel do zaključka, da moja vrsta spada med moteče elemente na planetu in da bi bilo najbolje, če bi se skrčila in izginila na isti način, kot je že izginilo neskončno drugih živalskih vrst – z izumrtjem. Že na začetku študija filozofije sem določil naslov svojega diplomskega dela: Prostovoljni samomor kot etično vodilo. Tako etičen pa le nisem bil, da bi se kot predstavnik svoje vrste prostovoljno odstranil, temveč sem živel naprej kot drugi moji vrstniki. Odločil sem se, da nikoli ne bom imel otrok, vendar se je potem vseeno primerilo, da sem se zaljubil in dobil potomstvo. Pravzaprav se je ta zadnja stvar zgodila po temeljitih premisleku in premlevanju moje žene, ne mojem.

Študij sem začel poln velikih želja in moja sla po znanju se je takrat zdela nenasitna, toda radovednost je izgubila boj z dremavostjo. Že od mladih nog trpim za posebno lastnostjo, simptomom ali boleznijo, ki spominja na narkolepsijo in zaradi katere se tudi v pomembnih trenutkih (oziroma najpogosteje prav takrat, ko

se razburim) naenkrat potopim v spanec. Zaradi te lastnosti sem imel težave tudi v zasebnem življenju, ne le pri študiju. Prve izpite iz logike sem padel, ker sem med njimi zaspal, pa tudi diplome o prostovoljnem samomoru nisem nikoli dokončal. Razlog za to so bile sicer tudi nekatere spremembe v mojih življenjskih nazorih. V nasprotju z mladostniškim obdobjem si nisem znal več predstavljati, da bi naš planet lahko postal raj na zemlji, če bi človek izginitil z njegovega obličja. Študiral sem sam, vendar nisem več hodil na izpite, na koncu pa sem prenehal obiskovati še predavanja.

Dve poletji sem delal kot nadomestni čistilec in paznik v umetnostnem muzeju v nekem manjšem mestu, nato sem nekaj časa poskušal služiti kruh pri Securitasu. V nobeni od teh služb se nisem pretirano izkazal. Ko sem bil zaposlen v umetnostnem muzeju, sem se vedno umaknil v sobo z najmanj obiskovalci, da sem lahko v miru prebiral dela Svet kot volja in predstava, Arheologija vednosti in Swedenborgova Nebesa in pekel. V skladu s pravili se v muzej ni smelo nositi dežnikov. Najverjetneje so se bali, da bi kdo z ostro konico prebodel njihove slike izjemne vrednosti. Kljub temu si nisem upal vsem obiskovalcem odvzeti dežnika, zato je bil to namesto mene večkrat primoran storiti moj nadrejeni, glavni muzejski paznik, ki se v pogovoru name ni nikoli obračal naravnost, temveč me je vedno nazival z ,on'. Ko je nadrejeni nazadnje ,njega' zalotil spati na kavču v galeriji, se je ,on' lahko pod nosom obrisal za službo. Pri Securitasu je izvršni direktor kaj kmalu opazil, da nisem znal suvereno rešiti spornih situacij. Moral sem si vzeti bolniški dopust, potem ko me je neki obritoglavc s kijem za bejzbol tako močno nabil v trtico, da en mesec nisem mogel sedeti, ko sem si opomogel, pa nisem več hotel biti varnostnik.

Seveda sem bil prisiljen imeti opravka z ljudmi, temu se nisem mogel nikakor izogniti, niti se ne morem izogniti zdaj, ko se preživljam kot na vodi lebdeči filozof. Eden od mojih ciljev za prihodnost je napisati krajši esej na temo, ki me v zadnjih letih vse bolj privlači: fenomenologija in ontologija paslik.

Za stranke sem pripravil svoj najudobnejši naslanjač, namestil sem ga ob vrata komore. Sam pa kot po navadi med razgovori plavam v solni kopeli. Tudi strankam ponudim možnost, da se mi pridružijo pri lebdenju na vodi, saj je za dva človeka v komori čisto dovolj prostora in ne bi smel imeti nihče občutka, da drugi

posega v njegov prostor. Vendar so se do zdaj še vsi odločili za naslanjač.

Kadar sem v komori sam, ne prižgem luči, le okno Mimi Marton oddaja medlo svetlobo. V poltemi se mi začnejo misli in slike najbolje porajati. A ker bi večina strank rada videla in tudi bila videna, je med sprejemi slepo okno razsvetljeno tako močno, da ga imajo mnogi zmotno za pravo.

Najbrž je včasih videti, kot bi me premagal spanec, toda tudi če za nekaj kratkih trenutkov zakinkam, sem potem samo še pozornejši in lahko določim tudi tiste težave, na katere sicer morebiti sploh ne bi pomislil.

• 22

Večkrat se spomnim na Heraklita, zlovoljnega suhega filozofa, ki je sovražil ljudi in so ga na koncu požrli psi. Heraklit bi rekel, da lebdim v svojem zasebnem sanjskem svetu. Bil je namreč prepričan, da se moramo najprej zbuditi, šele nato vstopimo v skupno resničnost. Po mojem pa je ta resničnost prizorišče deljenih prividov in izvir sanj, v katerem se vsi napajamo. Če bi moral izbirati med budnostjo in sanjami, ne bi niti za trenutek okleval.

Kadar človek razmišlja svobodno, ne razmišlja več sam. Takrat se misli neovirano razvijajo brez njega, brez upora, naravno in brez napak. Med lebdenjem na vodi teža mojega telesa ni ovira za misli.

Betta, mama moje hčerke, ki se je že v mladosti naveličala moje dremavosti, ampak me vseeno ni popolnoma zapustila, mi včasih pravi navidezni filozof, spet drugič mazač vede modrosti. Toda veda modrosti ne skuša nikomur pomagati ali ga pozdraviti, mišljenje samo po sebi pa tudi ni akademsko. Resnico se da iskati pri vsakem, in tudi jaz na svoj skromen način le iščem logos, absolutno oziroma tisto, kar je vsem nam skupno.

»Ne iščeš v prav globokih vodah,« mi je nekoč rekel Gaard, pri čemer je meril na nezavidljiv nivo vodne gladine v moji komori.

»Moški obrne hrbet svetu v prepričanju, da bo našel resnico v kopalni kadi! Kaj ti bo resnica brez resničnosti?«

Pusti mi, da se v miru namakam! Zabavaj se po svoje, Gaard, samo bič pozabi. Bolje resnica brez sveta kot svet brez resnice.